

THUIS IS VER WEG

HOE NEDERLANDS-INDIË DICHTBIJ KOMT

'Thuis is ver weg. Hoe Nederlands-Indië dichtbij komt' gaat over de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië. Ook staat de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd (Bersiap en politionele acties) en het doorgeven van familiegeschiedenis tussen verschillende generaties centraal. Hierbij wordt gebruik gemaakt van bewegend beeld als bron.

De leerlingen verdiepen zich in deze historische onderwerpen aan de hand van het familieverhaal van de Schneiders: acteur Eric Schneider, die tijdens de Japanse bezetting als 8-jarige jongen werd geïnterneerd, en zijn zoons Olivier en Beau (ook acteur en bekend van GTST). Tevens staan de leerlingen stil bij: Welke rol spelen familieverhalen in hun eigen familie? Hoe dragen deze verhalen bij aan hun eigen identiteit?

In dit lesmateriaal wordt gebruik gemaakt van de NOS-documentaire 'De oorlog van acteur Eric Schneider' en aanvullende bronnen. Je kunt de lesopzet volgen of thema's met bijbehorende documentairefragmenten en opdrachten naar eigen inzicht gebruiken. Het lesmateriaal is geschikt voor leerlingen van 3/4 vmbo, maar ook voor andere niveaus en leerjaren.

Wij wensen jou en jouw klas veel succes en plezier!

Team Educatie
Indisch Herinneringscentrum

COLOFON

Uitgave Indisch Herinneringscentrum, 2016
Samenstelling Ardjuna Candotti en Timo Eversen
Redactie Buro Roos (Roosmarij Deenik)
Vormgeving A van Anna (Anna Lamslag)

Met dank aan Familie Schneider, VGN (Ton van der Schans), Histoforum (Albert van der Kaap), Margaret Leidelmeijer, docenten en leerlingen van het Kennermerland College, Het Rhedens, Dorenweerd College, Marianum Lichtenvoorde, Beekdal Lyceum, Montessori Lyceum, Liemertscollège, Cals College, Comenius College, Grotius College, Educatiebureau

'THUIS IS VER WEG' IS EEN INITIATIEF VAN HET INDISCH HERINNERINGSCENTRUM EN NOS EVENEMENTEN EN TOT STAND GEKOMEN DANKZIJ DE FINANCIËLE ONDERSTEUNING VAN HET NATIONAAL 4 EN 5 MEI COMITÉ.

HET LESMATERIAAL **4**

ONDERDELEN

LEERDOELEN

GEBRUIK IN DE KLAS **5**

THEMA'S

LESOPZET

BIJLAGE **7**

ACHTERGRONDINFORMATIE

KIJKWIJZER

PRAKTISCHE INFORMATIE

Meer informatie over de inhoud van dit lesmateriaal vind je op:

www.indischherinneringscentrum.nl

www.indieinoorlog.nl

www.hetverhaalvanindie.com

Contact

Heb je vragen of suggesties? Neem dan contact met ons op via:

info@indischherinneringscentrum.nl

De Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië, de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd (Bersiap & politionele acties) en de overdracht van (familie)geschiedenis tussen verschillende generaties staan in dit lesmateriaal centraal.

Hoe is het als je ouders uit een andere cultuur afkomstig zijn, dan die van het land waarin je woont (een thuis dat ver weg is)? Hoe beleefde je ouder als kind de oorlog? En, wat doet een oorlog met je? Waar ga je als kind naar op zoek en wat wil je weten (zoeken naar het thuis van je ouders)? En, wat doe je wanneer je ouders zwijgen over herinneringen, terwijl je merkt dat die herinneringen er wel zijn?

Het thema van het lesmateriaal kan daarom worden samengevat met de woorden: 'thuis is ver weg'. Hierbij worden fragmenten uit de NOS-documentaire 'De oorlog van acteur Eric Schneider' gebruikt als bronnenmateriaal.

Voor meer informatie over de documentaire zie bijlage (achtergrondinformatie) op pagina 7.

ONDERDELEN

Het lesmateriaal bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1 De documentaire 'De oorlog van acteur Eric Schneider'.
- 2 Introductie op WOII in Indië en de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd.
- 3 Fragmenten uit de documentaire 'De oorlog van acteur Eric Schneider' met opdrachten.
- 4 Een verrijksopdracht over familiegeschiedenis.
- 5 Verrijksopdrachten over de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd (Bersiap & Politionele acties).
- 6 Kijkwijzer (indien je geen gebruik maakt van de opdrachten).

De aanvullende bronnen bestaan o.a. uit fragmenten uit 'Oorlog in het Paradijs' en afbeeldingen uit de strip De Terugkeer.

LEERDOELEN

- Leerlingen leren aan de hand van persoonlijke verhalen over WOII (Japanse bezetting) en de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd (Bersiap, politionele acties);
- kunnen uitleggen waarom een groot deel van de Nederlanders hun oorsprong heeft in Nederlands-Indië;
- kunnen de verschillende perspectieven en persoonlijke ervaringen van mensen in hun historische context plaatsen, benoemen en begrijpen;
- kunnen voorbeelden uit hun eigen leven en omgeving gebruiken om vragen te stellen over historische kwesties en verschijnselen;
- kunnen bewegend beeld analyseren en gebruik maken van historische bronnen;
- doen onderzoek naar hun eigen familiegeschiedenis en kunnen de uitkomsten daarvan presenteren.

'Thuis is ver weg' sluit aan bij **geschiedenis**, **maatschappijleer** en **burgerschap**.

'Thuis is ver weg' is op verschillende manieren in de les te gebruiken. Je kunt de les volgens de lesopzet indelen of naar eigen inzicht één of meer thema's behandelen. Maak daarbij gebruik van de documentaire-fragmenten met bijbehorende opdrachten of de kijkwijzer.

Hieronder vind je een overzicht van de thema's. Het behandelen van ieder thema duurt ca. 7 - 10 minuten, met uitzondering van het thema familiegeschiedenis (60 minuten + huiswerk).

De opdrachten kunnen individueel of klassikaal gemaakt worden. Dit kan online. Ook kun je werkbladen printen voor de leerlingen.

Download de werkbladen op:
www.indischherinneringscentrum.nl/voortgezet-onderwijs/documentaire-thuis-is-ver-weg

THEMA'S

Documentairefragmenten

- 1 Door de ogen van een kind (het uitbreken van WOII)
- 2 Thuis?
- 3 Het leven in de kampen
- 4 Herinneren
- 5 Afscheid
- 6 Doorgeven van verhalen
- 7 Het leven buiten de kampen
- 8 Vrijheid? (het einde van WOII)

Verrijkingsopdracht A

- 9 Familiegeschiedenis

Verrijkingsopdracht B

- 10 Tijd van geweld (Bersiap)
- 11 Indonesisch-Nederlands conflict (politie acties)
- 12 Indonesië (soevereiniteitsoverdracht)

LESOPZET

Totale duur lesopzet **1 - 2 uur**

- Introductie Nederlands-Indië & oorlog 10 min
- Bekijk introductiefilm 'Oorlog in het paradijs' 6 min
- Optioneel: bekijk de documentaire 'De oorlog van acteur Eric Schneider' 40 min
- Behandel 4 à 7 documentairefragmenten 40 - 100 min

STAP 1

VOORBEREIDING

Je kunt ervoor kiezen om 1 of 2 lessen aan het onderwerp te besteden. Kies de fragmenten/thema's die je wilt behandelen. Kies de opdrachten of kijkvragen van de kijkwijzer die de leerlingen maken. Het behandelen van ieder thema duurt ca. 7 - 10 minuten.

Zet het lesmateriaal digitaal klaar (digibord, computers, iPads) of maak prints van de werkbladen of kijkwijzer.

STAP 2

INTRODUCTIE: WOORDWEB

- KLASSIKAAL
- 3-5 MIN

- Bespreek met je leerlingen waaraan zij denken bij Nederlands-Indië. Noemt iemand ook de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië of de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog (Bersiap, 'politie acties)?
- Zet de antwoorden in een woordweb Nederlands-Indië & oorlog.
- Stel hierbij de volgende vragen: Wat weet je over WOII in Nederlands-Indië? Wat weet je over de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd? Ken je iemand die de oorlog(en) daar heeft meegemaakt? Is er iemand in de klas die een (familie)connectie heeft met Indië?

STAP 3

BEKIJK DE INTRODUCTIEFILM

- KLASSIKAAL
- 10 MIN

Dit fragment uit de animatiefilm 'Oorlog in het Paradijs' geeft een introductie over de oorlog in Nederlands-Indië vanaf 1942.

STAP 4

BEKIJK DE DOCUMENTAIRE 'DE OORLOG VAN ACTEUR ERIC SCHNEIDER'

- KLASSIKAAL
- 40 MIN

! Deze stap is optioneel.

Je kunt de documentaire helemaal kijken of direct doorgaan naar stap 5.

STAP 5A

BEHANDEL DE THEMA'S EN MAAK DE OPDRACHTEN

- KLASSIKAAL;
- INDIVIDUEEL/TWEETAL
- 7 - 10 MIN PER THEMA

- Introduceer vervolgens de documentaire en de hoofdpersonen. Zie hiervoor de bijlage.
- Bekijk met de leerlingen de door jouw uitgekozen fragmenten. Dit kan klassikaal, maar je kunt de leerlingen ook opdracht geven individueel of in tweetallen aan de slag te gaan achter de computers of iPads.
- Leerlingen maken tijdens het bekijken van de fragmenten de oriënterende opdrachten.
- Bespreek na ieder thema met de leerlingen de opdrachten.
- Ga met de leerlingen in gesprek over de fragmenten. Wat gebeurde er in het fragment? Waarom denk je dat? Wat viel je als eerste op? Was er iets dat je bijzonder vond? Waar wil je nog meer over weten? Wat is het centrale thema van dit fragment? Hoe komt het thema terug in het fragment?

STAP 5B

KIJKWIJZER

- KLASSIKAAL
- INDIVIDUEEL/TWEETAL
- 7 - 10 MIN PER THEMA

! Deze stap is optioneel.

Wil je de leerlingen laten oefenen met het goed en aandachtig bekijken van de fragmenten? Maak dan gebruik van de kijkwijzer. Dit kan bijvoorbeeld als alternatief op de opdrachten.

STAP 6

VERRIJKING A/B

- KLASSIKAAL;
- INDIVIDUEEL/TWEETAL
- 60 MIN (+ HUISWERK)

Ter verrijking kunnen de leerlingen aan de slag met hun familiegeschiedenis en/of zich verder verdiepen in de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog.

Verrijking A

Bij de verdiepingsopdracht over familiegeschiedenis: Bekijk met de leerlingen het fragment over familiegeschiedenis. De leerlingen doen onderzoek naar hun eigen familiegeschiedenis en gaan op zoek naar bronnen over hun familiegeschiedenis.

Bespreek van tevoren met de leerlingen: Wat is een historische bron? Wat is het belang van historische bronnen? Hoe gebruik je die? Hoe bepaal je of een bron geschikt is of niet? De leerlingen kunnen hun familiegeschiedenis presenteren.

Verrijking B

De verdiepingsopdrachten over de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd volgt dezelfde opzet als WOII in Indië.

STAP 7

AFSLUITING

- KLASSIKAAL
- 7 MIN

Tot slot bespreek je met de leerlingen waaraan zij nu denken bij Nederlands-Indië. Vul het woordweb aan. Wat zouden zij nog meer willen weten?

‘DE OORLOG VAN ACTEUR ERIC SCHNEIDER’

Voor 2015, het 70^e herdenkingsjaar van de bevrijding, heeft NOS Evenementen het ‘doorgeven van oorlogservaringen’ als centraal thema gekozen. Wat krijgen (klein)kinderen mee van het oorlogsverleden van hun (groot)ouders en hoe wordt hun eigen leven daardoor beïnvloed? Daarom maakte de NOS in samenwerking met het Indisch Herinneringscentrum de documentaire ‘De oorlog van acteur Eric Schneider’, die op 15 augustus 2015 in première ging.

De hoofdpersoon in de documentaire is theateracteur Eric Schneider. Hij maakte als jongen de oorlog in Nederlands-Indië mee. Eric was 8 jaar oud toen de Japanners Nederlands-Indië letterlijk binnen fietsten en in een Japans kamp werd geïnterneerd. Hij was 11 jaar toen de Tweede Wereldoorlog ten einde kwam. Erics vader sprak nooit over de tijd dat hij ook door de Japanse bezetters gevangen werd gezet en aan de Birma-Siamspoorweg moest werken. Eric klaagt daarover in de documentaire, maar deed met zijn kinderen eigenlijk precies hetzelfde. Zijn twee zoons, Olivier en Beau (ook acteur), hopen al jaren dat hun vader hen deelgenoot wil maken van zijn ervaringen.

Nu, zeventig jaar later, is Eric Schneider bereid om voor het eerst de ‘reis’ naar het verleden aan te gaan. In een documentaire van ruim 40 minuten reizen we met acteur Eric Schneider en zijn zoons naar Indonesië. Eric Schneider figuurlijk, door het delen van herinneringen, zijn twee zoons letterlijk. Beau en Olivier bezoeken in Indonesië de plekken uit hun vaders jeugd, zoals de kampen waar Eric als jonge jongen zat. Ze gaan in het huidige Indonesië terug naar het voormalig Nederlands-Indië op zoek naar de verhalen achter het zwijgen van hun vader. Beau en Olivier hopen dat hun vader door hun reis stopt met acteren en vertélt.

Het verhaal van de familie Schneider is één grote geschiedenisles: het leven in de kolonie, het uitbreken van WOII, de internering in Japanse kampen, maar ook het effect dat de oorlog heeft op de generaties die erna werden geboren.

Hoe zat het toch met de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië? En wat gebeurde er tijdens de oorlog daarna? Bekijk samen met je medeleerlingen clips (fragmenten) uit verschillende documentaires over de oorlogen in Nederlands-Indië. De clips kunnen gaan over thema's als Japanse kampen, conflict, vrijheid of bijvoorbeeld het doorvertellen van familieverhalen.

Over de kijkvragen

Kijkvragen helpen je om een fragment goed te bekijken of met elkaar te vergelijken. Een kijkvraag kan gaan over bijvoorbeeld de inhoud, de tijdsperiode, de personen en perspectieven in het documentaire-fragment.

DE KIJKVRAGEN

DE INHOUD

- Leg uit waar dit fragment volgens jou over gaat.
- Beschrijf de belangrijkste gebeurtenis uit dit fragment. Leg uit waarom je dit het belangrijkste vindt.
- Schrijf op wat je is bijgebleven van dit fragment. Noem minimaal drie punten. Leg uit waarom je denkt dat dit je is bijgebleven.
- Bedenk een titel voor het fragment. Leg uit waarom je voor deze titel hebt gekozen aan de hand van wat je in het fragment ziet.

DE TIJDSPERIODE

- Over welke periode gaat dit fragment (het meest)? Denk bijvoorbeeld aan De Tweede Wereldoorlog, de periode ervoor of daarna.

DE PERSONEN EN PERSPECTIEVEN

- Wie zijn de belangrijkste personen in het fragment?
- In het fragment komen verschillende personen aan het woord. Welk verhaal boeit je het meest? Leg uit waarom.
- Vanuit welk perspectief wordt dit fragment verteld?
- Hoe denkt de documentairmaker over het verhaal dat verteld wordt in dit fragment? Waaruit leid je dat af?

EEN VERGELIJKING

- Geef aan hoe dit fragment afwijkt van de fragmenten die je eerder hebt gezien. Let op wat je ziet, hoort en zelf denkt.
- In hoeverre wijkt het verhaal dat wordt verteld in het fragment af van wat je al wist van deze geschiedenis?